Problemi sjevernog Jadrana 8 (2003), str. 307-309

Prikaz

Primljeno: 20. 06. 2001.
Prihvaćeno za tisak: 04. 11. 2003.

TRANSLATIO CORPORIS BEATE EUFEMIE

Zavičajna naklada "Žakan Juri",
Pula 2000. Kritičko izdanje objavljeno brigom Marina Budicina i Alda Klimana.

Knjiga *Translatio corporis beate Eufemie* je jubilarno izdanje u povodu 1200. obljetnice prenošenja moći sv. Eufemije u Rovinj. Riječ je o rukopisu na pergameni čije je ovo prvo integralno izdanje, a sastoji se od šest dijelova: *Mučeništvo Svete Eufemije, djevice i mučenice; Prijenos tijela Blažene Eufemije; Mučeništvo Jedanaest tisuća djevica; Mučeništvo Svetog Jakoba Isječenog; Mučeništvo Svetoga Jurja mučenika; i Prijenos tijela uzvišene mučenice djevice Eufemije iz slavnog grada Mletaka u Rovinj.* Ovaj se manuskript do tridesetih godina 20. stoljeća čuvao u Arhivu Rovinjskog kaptola, a danas ga nalazimo u Sveučilišnoj knjižnici u Puli. Razlog što rukopis donosi uz priču o sv. Eufemiji, one o mučeništvu sv. Uršule, u tekstu naslovljenom *Mučeništvo Jedanaest tisuća djevica*, kao i sv. Jurja je taj što su tim dosljednicima kršćanske vjere bile podignute crkvice na rovinjskom brežuljku. Zašto je sveti Jakov Isječeni, perzijski mučenik, nazočan u rovinjskom kodeksu, posebna je problematika, sa izglednim odgovorom koji leži u zamjeni tog svetačkog lika za sv. Jakova apostola čiji se spomen u Rovinju slavio ranije. "Krivac" za naslov ove monografije je ukazan na historigrafiju 19. stoljeća jer je ova čitav rukopis bilježila tim nazivom, što je zapravo naslov drugog po redu teksta u kodeksu. Nakon naslovnice donosi se preslika cijelog kodeksa, zatim slijede uvodni tekstovi Giuseppea Cuscita, Franje Šanjeka, Marina Budicina i Mate Križmana na hrvatskom te usporedno na talijanskom prijevodu. Zadnji je dio monografije rezerviran transkripciji latinskog te talijanskog rukopisa uz kojeg je simultano podastrt hrvatski i talijanski prijevod.

Poznati hrvatski latinistički paleografi Mate Križman i Josip Barbarić izvršili su transkripciju latinskog izvornika, popratili ga tumačenjima i komentarima te preveli na hrvatski jezik. Pri transkripciji kodeksa, kao i na prijevodu na talijanski jezik, sudjelovao je Stefano di Brazzano. Transkripciju je pak talijanskog dijela izvornika sačinio Marino Budicin, a prijevod istog na hrvatski jezik Robert Matijašić i Ondina Krnjak.

Kult svete Eufemije i potonuće fantomske Cisse u rovinjskoj tradiciji uvodni je prilog u autorstvu tršćanskog profesora Giuseppea Cuscita. Autor nas vodi po starijoj i novijoj historiografskoj literaturi ukazujući na zamršenost problema u odredbi početka i kraja cissanske biskupije kao i na neodgovorena pitanja oko sv. Eufemije. Cuscito se posebno osvrće na mikrotopografiju i toponimiju Rovinja u vezi sa stoljetnom raspravom o cissanskoj biskupiji. Mišljenja je, na tragu dijela novije historiografije (Mate Suić, Branko Marušić i Rajko Bratož) kako tematiziranu dijecezu "valja smjestiti na jugozapadnu obalu

Istre, a ne u Venetiju ili u sjevernu Dalmaciju" (str. 76). Pri kraju članka Cuscito napominje kako za rovinjsku Eufemiju postoji teza, ne bez vjerojatnosti, o njezinom lokalnom podrijetlu, te zaključuje kako Svetičin identitet još nije sa sigurnošću utvrđen.

Sveta Eufemija Kalcedonska. Povijesni prilozi o životu i štovanju članak je koji prilaže ovoj monografiji akademik Franjo Šanjek. Nakon uvodnog osvrta o počecima kršćanstva na hrvatskom povijesnom prostoru Šanjek nastavlja izlagati o štovanju relikvija u kršćanskoj starini i u srednjem vijeku, posebno se osvrćući na svetog Jurja mučeniku iz 4. st. jer je ovaj imao funkciju prvog zaštitnika Rovinja. Zadnji je dio radnje namijenjen Eufemijinom životopisu te razvoju njezina kulta koji je dobio na snazi održavanjem četvrtog ekumenskog crkvenog sabora u Kalcedonu gdje su se prvotno nalazili njezini smrtni ostaci.

Osvrt na ovo cjelovito izdanje rukopisa prilaže rovinjski povjesnik Marino Budicin (*Iluminirani rovinjski kodeks – bilješke uz prvo integralno izdanje*). Riječ je o iscrpnom materijalnom opisu rukopisa kao i naknadnih dodataka u njemu tijekom potonjih stoljeća. Od izvornog kasnosrednjovjekovnog kodeksa sačuvano je 20 listova. Kodeks je bio ponovno uvezan i obnovljen 1640. godine, a dodano je i novih 11 listova na kojima su bilješke od spomenutog datuma do sredine 19. stoljeća. Te su zabilješke također transkribirane, a sadrže povijesno-crkvene memorije rovinjske vjerske zajednice koje nisu neposredno vezane za tekstove zastupljenih legendi.

Mate Križman u svom članku koji se sastoji od tri dijela (*Popis literature te znakova i kratica rabljenih pri transkripciji i prevođenju, Napomene uz izvorni zapis, Nešto o načelima izdavanja i prevođenja*) piše o jezičnoj i tekstološkoj organizaciji rukopisa. Tekstovi "rovinjskog zbornika" pisani su predrenesansnim, srednjovjekovnim latinskim, a izvedeni su gotičkom minuskulom. Vezano uz to datacija rukopisa nije sigurna pa se bilježi vrijeme s kraja 14. te početka 15. stoljeća kao mogući trenuci rađanja ovog nabožnog djela. Izgovor latinskog jezika tog doba, što ga odaju neočekivane pravopisne pojave u tekstu, prilagođen je mletačkom narječju. Križman naglašava kako je Izvornik izdan po običajima struke, ustaljenim kroz rad na izdavanju niza Monumenta Germaniae Historica. To znači da je i ovdje tekst vjerno "preslikan" iz Izvornika. Nadalje, pravopisni zahvati u objavljeni latinski tekst imaju svrhu olakšati čitanje, a za njegovo što točnije čitanje služe tekstovnokritičke bilješke uz latinski zapis. Kako je za provjeravanje točnosti tog zapisa bio na raspolaganju samo jedan, rovinjski rukopis, bez ikakvih rukopisnih inačica istog teksta, to su se autori kritičkih napomena uz izvorni latinski zapis poslužili tzv. konjenkturama tj. nagađanjma, u kritičkome aparatu naznačene izrazom *potius*. Usporedni hrvatski prijevod vjerno prati promjenjive stilske osobitosti izvornika što može zasmetati praćenje teksta suvremenom čitatelju nenaviklu na obilne, nerijetko i doslovne biblijske diskurse. U tom smjeru donosimo rečenicu, pojašnjenje, Mate Križmana: "Rovinjske su legende za današnjeg čovjeka zahtjevno štivo; one predmnijevaju jezičnu kulturu u čitatelja, pa i kulturu kao takvu; jedino se kulturan čovjek može uživjeti u duhovne potrebe javnosti kojoj su rečene legende bile namijenjene, u usebne vrijednosti njezina svijeta, pa onda i shvatiti, čak i poštivati njezinu potresnu zaokupljenost relikvijom kao opipljivom vezom i zalogom za onostranost." (str. 112.)

Knjiga posjeduje bogat kritički i bibliografski aparat te prijevode visoke literarne vrijednosti, iz čega proizlazi njezina zanimljivost kako za stručnjake tako i za šire književne krugove. Raskošna oprema ustaljena je karakteristika izdanja pulske Zavičajne naklade Žakan Juri, što je i na ovome mjestu potvrđeno.

Mješovita grupa talijanskih i hrvatskih znanstvenika pristupila je legendariju svete Eufemije na način svojstven senzibilnim humanističkim pregaocima, te je dostojno predstavila dio naše vrijedne starorukopisna baštine.

Elvis Orbanić